

HER[A I]TAGE

Sufinancira
Europska unija

Zbirka priča

Impresum

Publikacija

HER[AI]TAGE Zbirka priča

Sažetak

Ovaj dokument služi kao popratna PDF publikacija online zbirci priča projekta HER[AI]TAGE – imerzivnog multimedijskog iskustva unaprijeđenog umjetnom inteligencijom. Donosi pomno odabran izbor usmenih predaja pretvorenih u dinamičnu digitalnu umjetnost kroz živopisne, AI-generirane ilustracije i pažljivo oblikovan tekst. Cilj ove publikacije je oživjeti te priče i iznova interpretirati kulturnu baštinu za digitalno doba.

Datum objave

Svibanj 2026.

Izjava o ograničenju odgovornosti

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja isključivo su stavovi autora i ne moraju nužno odražavati stavove Europske unije ili Agencije za mobilnost i programe EU (AMPEU). Europska unija i tijelo koje dodjeljuje bespovratna sredstva ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

Autorska prava

Ova publikacija licencirana je javnosti pod licencom Creative Commons Imenovanje-Nekomercijalno (CC BY-NC 4.0).

Projekt

HER[AI]TAGE: Očuvanje nematerijalne kulturne baštine i ekološkog znanja putem AI tehnologije

Akronim

HER[AI]TAGE

Referentni broj

2024-2-HR01-KA210-ADU-000291871

Trajanje

1.2.2025. - 31.7.2026. (18 mjeseci)

Program

Erasmus+ KA210-ADU

Partnerstvo

Udruga Kultivator (Hrvatska)
Pučko otvoreno učilište Čakovec (Hrvatska)
Gradska Biblioteka Novi Sad (Srbija)
HKD Pomurje (Slovenija)

Web stranica

<https://her-ai-tage.pou-cakovec.hr/>

Napomene prije čitanja

Dragi čitatelju,

Hvala vam što ste odabrali PDF izdanje zbirke priča projekta **HER[AI]TAGE**.

Tijekom provedbe ovog projekta razgovarali smo sa 68 osoba treće životne dobi iz **Hrvatske, Slovenije i Srbije**. Oni su s nama nesebično podijelili svoja sjećanja, iskustva i jedinstvene spoznaje o rijekama **Dravi, Muri i Dunavu**. Iako smo ukupno prikupili više od 180 priča – koje su u cijelosti dostupne na našoj mrežnoj stranici – ovaj dokument donosi probrani izbor od 30 pomno odabranih kazivanja. Ove su priče odabrane kako bi dočarale nematerijalnu kulturnu baštinu i tradicionalna ekološka znanja za koja smatramo da se neizostavno moraju prenijeti na buduće generacije.

Kako bismo ove zapise predstavili na što zanimljiviji način, upotrijebili smo alate generativne umjetne inteligencije za stvaranje živopisnih ilustracija i višejezične audioknjige. Napominjemo kako ovaj dokument sadrži isključivo tekstove i ilustracije. Pozivamo vas da **skenirate QR kod na sljedećoj stranici** kako biste pristupili potpunom multimedijском iskustvu na mrežnoj stranici projekta, koje uključuje zvučne zapise i edukativni kontekst za svaku pojedinu priču.

Napomene prije čitanja

Ove priče prenose duboko osobna i subjektivna sjećanja naših starijih sugrađana koji su sudjelovali u projektu. Kako bismo pojačali emocionalni dojam i cjelokupni doživljaj ovih zapisa, koristili smo **generativnu umjetnu inteligenciju (AI)** za izradu popratnih ilustracija i zvučnih zapisa. Važno je naglasiti da ove priče, zajedno s multimedijским elementima, nemaju za cilj biti povijesno vjerne rekonstrukcije. One su, naprotiv, **kreativne interpretacije i evokativna (re)vizualizacija** izvornih kazivanja. Svi likovi prikazani u ilustracijama nasumično su generirani putem AI-ja te se ne temelje na stvarnim osobama. Svaka sličnost sa stvarnim pojedincima, živima ili preminulima, u potpunosti je slučajna.

Nadamo se da će vas rezultati projekta **HER[AI]TAGE** – uključujući našu platformu za e-učenje s tri intenzivna tečaja o umjetnoj inteligenciji, cjelovitu bazu od preko 180 kazivanja, ovu zbirku priča te naše izložbe – inspirirati. Neka vas oni potaknu na učenje, istraživanje i dijeljenje korisnih spoznaja o zaštiti okoliša i kulturnoj baštini u vašim učionicama, na radnim mjestima, u lokalnim zajednicama te u krugu obitelji i prijatelja.

Uživajte u čitanju!

Za potpuno multimedijsko iskustvo zbirke priča,
posjetite mrežnu stranicu projekta HER[AI]TAGE
na her-ai-tage.pou-cakovec.hr ili
skenirajte QR kod iznad.

Zov stare skele

Zov stare skele

Moje je djetinjstvo bilo vezano uz Muru. Najljepše mi je bilo voziti se brodom Moriša, iako me bilo strah vode jer nisam znala plivati. Ljudi su uz Muru pecali. Bilo je zabava i smijeha, a šuma uz rijeku bila nam je igralište. U sjećanju mi je i mlin u koji smo vozili kukuruz. Tamo sam uvijek s čuđenjem gledala kako se zrnje pretvara u brašno. Danas se Dekanovec jako promijenio. Nema više te šume, a ljudi koje sam poznavala pomrli su. U meni ostaje nostalgija jer se slike djetinjstva i mladosti uvijek vraćaju. Kad dođem u rodni kraj, gotovo ga ne prepoznajem, ali srce me vuče da još jednom stanem na obalu Mure i prođem starom skelom.

Carstvo uz Trnavu

Carstvo uz Trnavu

Najviše pamtim naš sajmišni dio uz Trnavu. Sjećam se željezne ograde, redova dudova i vrba te malog drvenog mosta prema Dunjkovcu. Sajmovi nisu bili česti. Kad ih nije bilo, sve je to bilo naše carstvo. Mi djeca stalno smo se penjali po drveću, jurili po livadi i skrivali se oko mosta. Kod bake je mirisalo na kruh za cijeli tjedan. Vrt je bio pun voćki, a ja sam poznavala svaku granu. Ujutro bi guske izletjele iz štaglja, a ja bih po rosnoj travi trčala prema Trnavi i slušala kako voda teče. Danas tamo stoje kuće. Nema više željeznih ograda ni sajmovi i kraj je izgubio staru čar. Ostaje mi nostalgija, ali i zahvalnost. To je bilo moje najsretnije djetinjstvo. Pamtim tišinu bez automobila, livadu punu djece i Trnavu koja je tekla kao da nikad neće stati.

Ljekarna prirode

Ljekarna prirode

Vodu smo pili iz bunara. Bila je čista i nezagađena. Hrana je bila domaća, bez umjetnih gnojiva i špricanja. Poznavali smo biljke poput ljubičica, visibaba i nevena. Susjeda me naučila raditi kreme od voska i nevena koje su pomagale kod rana. I danas koristim pripravke na bazi bilja jer vjerujem da su zdraviji od lijekova. Moj najstariji sin volio je prirodu i cvijeće te ga je presađivao u dvorište da se sačuva. Znanje se gubi. Mladi često kupuju gotovo, ali tko želi, može sve sam napraviti. Od kruha do kobasica.

Vrijeme solidarnosti

Vrijeme solidarnosti

Sjećam se suša kad se moralo svaku biljku zalijevati ručno. Ljudi su tada štedjeli vodu i sve se koristilo s pažnjom. Velikih poplava se ne sjećam direktno, ali znam da je svaki vremenski udar pogodio selo. Tada je postojala solidarnost. Kad bi nestalo brašna ili mesa, posudilo se. Ako je bila svadba ili fešta, svi bi došli i donijeli što su imali. Danas toga nema jer su se ljudi udaljili. Nekad je sve bilo vezano uz zemlju i vremenske prilike. To nas je učilo skromnosti i zajedništvu.

Pjesma i običaji

Pjesma i običaji

Kod nas su uvijek bile svečanosti. Pjevalo se uz limenu glazbu, plesalo i išlo u Mađarsku kad su nas zvali. Na žetvu ili Jurjevo slavili smo uz kolače i povorke. Znalo se ići preko Mure brodom, a kasnije autobusom. Pjevale su se starinske pjesme o vodi, prirodi, planini i goricama. Žene su sakupljale bilje poput brezge, gloaga i borovih iglica te su od toga radile čajeve. Na prelu i tkanju svi su se družili i veselili. Uvijek je bilo pjesme, čak i kad se teško radilo. Kitili smo bor za Božić i pjevali božićne pjesme. To su bila najljepša vremena. Danas to mlade više ne zanima, ali mi stariji se još okupljamo, probamo i pjevamo za dušu. Dok pjevamo, osjećamo se živo.

Priče o nevidljivom

Priče o nevidljivom

Čula sam puno priča. Punica je govorila da je vidjela svečare, svjetleće figure na polju koje su ljudi zvali dušama. Moj muž je na Jurjevo na motoru sreo ženu s metlom. Govorili su da je to bila coprnica. Takvi običaji su se poštovali. Na ograde su se stavljale grane divljeg šipka da štite od coprnica. I ja sam znala čuti glas pokojne mame kao da me zove s groba. Nekad sam doživljavala da se vrata sama otvaraju ili da ne mogu pomaknuti ruku. Osjećala sam kao da mi duša prilazi. To su strašne, ali i svete stvari. Stariji su nas učili da priroda ima svoju moć i da mrtvi nisu daleko. Priče o vilama, svečarima i coprnicama bile su svugdje prisutne i čuvale su se generacijama. Danas se manje pripovijedaju, ali u meni su ostale kao živa uspomena.

Plodovi zemlje

Plodovi zemlje

Od malih nogu učila sam da se ništa ne baca. Čuvali smo sjeme, sadili šparoge, zajze i krumpir. Kaša je bila glavno jelo. Kuhali smo je od prosa ili kukuruza na masti s čvarcima. To je bilo ukusno i hranjivo. Brali smo gljive pečurke, ali smo pazili da beremo samo one čiste i zdrave. Znali smo prepoznati dobre od otrovnih. U suši smo nosili vodu iz bunara i zalijevali vrt. Znali smo čuvati svaku kap vode i svaku biljku. Od bake sam čula da su rakiju koristili i za bolne noge. Doktor je savjetovao da dijete s astmom ide na more jer ovdje zrak nije dobar. Sve smo radili prema znanju starih i priroda nas je hranila i liječila.

Legende i nada

Legende i nada

U Međimurju se najviše pričalo o pozaju, zmaju koji spava ispod Čakovca. Govorilo se da će svi nestati u zemlji ako on dignu rep. To je bila priča koja je djeci ulijevala strah, ali i stvarala osjećaj poštovanja prema nečemu većem. U Zagorju i Međimurju postojale su i druge priče. Plašili su nas svetim Nikolom ili đavlom ako nismo bili dobri. U Međugorju sam s kćerkom doživjela nešto posebno pri usponu na Križevac. Tamo smo među ljudima svih nacija počeli plakati pred velikim bijelim križem, a nismo znali zašto. To je ostavilo dubok trag. Danas se bajke i priče mijenjaju. Pepeljuga i Crvenkapica zamijenjene su modernim i teškim pričama koje djeci nisu bliske. Žao mi je što se stare priče manje pripovijedaju jer su učile empatiji i davale nadu.

Nasljeđe

Nasljeđe

Znanje sam dobivala od bake kroz priče i rad. Naučila sam kako se šije, plete, skuplja bilje i radi u polju. Danas mladi rijetko pitaju o tome. Moj mlađi unuk se zanimao i pitao za naše mađarsko porijeklo. Htio je vidjeti pradjedov grob u Mađarskoj. Druge to ne zanima. Kad radim ručni rad, neki ipak dođu i traže da im dam torbu, ogrlicu ili uskršnji vijenac. To mi je drago jer osjećam da barem nešto ostaje. Moj savjet je da mladi čuvaju prirodu i tradiciju. Ne smiju bacati, nego trebaju iskoristiti ono što priroda daje. Sve što smo imali nekad nastajalo je iz onoga što smo sami ubrali i napravili. To je znanje koje ne bi smjelo nestati.

Strah kao zaštita

Strah kao zaštita

Kao djecu plašili su nas pričom o Pisjaniku, biću koje izlazi iz vode. Nitko ga nije vidio, ali vjerovali smo da postoji. Zamišljali smo ga kao strašno stvorenje s jednim okom. To nas je tjeralo da ne ostajemo dugo vani i da dođemo kući prije mraka. Slične priče postojale su o šumama gdje navodno netko stalno prati ili o grobljima koja su izazivala strah. Takve priče bile su način da nas stariji zaštite. Danas se o tome manje govori, ali ja svojoj djeci i unucima prenosim te priče i način života kakav smo imali. Priroda je tada bila nešto sasvim normalno s puno šuma, vode i polja. Mi djeca maštali smo više o gradu nego o prirodi. Danas svi bježimo u prirodu i divimo se njenoj ljepoti. To pokazuje koliko su se vremena promijenila.

Rijeka s dva lica

Rijeka s dva lica

Odrasla sam uz potok Trnavu u Čakovcu. Sjećam se njezinih promjena. Znala je narasti i prijetiti da odnese drveni most. Kad je bila mirna, bila je naš krajolik igre i znatiželje. Boja vode me fascinirala. Nekad je bila crvena od klaoničkog otpada pa nam je izgledala kao krvava rijeka. Pričali su nam da u njoj ima pijavica pa se nismo usuđivali kupati, iako su hrabrija djeca to činila. Livade uz Trnavu bile su prepune mirisa. Trave su bile visoke, a pčele i leptiri svuda oko nas. Danas toga više nema. Kuće i asfalt zamijenili su livade i osjećam nostalgiju za tim prizorima.

Sjećanje na poplavu

Sjećanje na poplavu

Najveća opasnost u djetinjstvu bile su poplave Trnave. Zadnju veliku pamtim iz 1965. godine kad je poplavio južni dio Čakovca. Ljudi su pripremali gumene čizme, dizali životinje na tavan, a vrata staje koristili kao čamac. Kod bake u Podbrestu kupala sam se u Dravi gdje je bio mlin i staro korito rijeke. Danas Drava na tom mjestu više ne teče i ostala je močvara. Primjećujem i nestanak životinja. Nema više krijesnica, leptira i lastavica. Ostalo je samo mnoštvo golubova i vrana. Nekad je zajednica sama sanirala štetu, a solidarnost je bila ograničena na pomoć susjeda. Danas su ekološke promjene očitije, ali svijest o zaštiti prirode još nije dovoljno jaka.

Miris pokošenog sijena

Miris pokošenog sijena

Nekad nije bilo traktora. Kad sam bila manja, upregnuli bi dvije krave i kola. Trava se najprije kosila ručno, a zatim sušila na suncu. To sijeno bilo je dragocjena hrana za stoku. Puno smo hodali livadama i okretali travu da se na vrijeme osuši. Zatim smo je morali pograbljati u hrpice, upregnuti krave i natovariti sijeno na kola. I mi djeca smo pomagali i grabljali. Najveće veselje bilo nam je ako hrpa sijena nije bila previsoka i ako su nas posjeli na vrh kola. Tako smo se polako vozili kući. Još i danas u nosu imam taj zdravi i mirisni vonj suhog sijena kad se sjetim tih dana. Bilo je lijepo.

Suživot s prirodom

Suživot s prirodom

Točno se znalo koji je dan pogodan za određeni posao. Datumi su bili određeni u kalendaru. Kasnije sam upoznala sjetveni kalendar Marije Thun, koji se vrlo podudara s našim nekadašnjim načinom života. Sve mi je to bilo poznato već od prije. Ljudi su znali kada se treba pokloniti posijanom polju. Nakon nedjeljne mise gospodari su uvijek išli pogledati svoje usjeve. I na livadama smo brali biljke kako za životinje, tako i za ljude. Rano u proljeće brali smo salatu i s time nastavljali do jeseni. To znanje prenosilo se s koljena na koljeno i predstavljalo je istinski doticaj čovjeka i prirode.

Život na gmajni

Život na gmajni

Kod nas se sve odvijalo uz rad, u koji su bila uključena i djeca. Selo je plaćalo pastira, a svaka kuća morala je osigurati čovjeka za pomoć kad je bila na redu. Pastir je na dnevnoj paši čuvao veliko krdo krava i konja. Taj zajednički pašnjak zvali smo gmajna. Gmajna je bila zajedničko vlasništvo gdje smo od pastira puno naučili. On je poznavao stare priče i prenosio ih na mlađe naraštaje. Stoka se tamo okupljala i tjerala sve do Mure.

Gradsko dijete u prirodi

Gradsko dijete u prirodi

Iako sam bila gradsko dijete, imam lijepe uspomene na prirodu. Išli smo na Globetku, gdje smo brali visibabe. Drugo sjećanje vezano je uz Buzovec. Uz željezničku prugu tamo je tekla rijeka Trnava. Često smo šetali uz njezino korito sve do malog šumarka. Tamo smo tražili prve vjesnike proljeća.

Guske na gradskim ulicama

Guske na gradskim ulicama

U gradu je s vremenom postalo zabranjeno uzgajati životinje. Sjećam se da je mama još imala kokoši kad sam imala tri ili četiri godine. Onda je došla zabrana jer smo spadali pod gradsko područje. Prije toga su ujutro ulicom hodale guske sve do kraja grada, gdje je bilo sajmište i paša. Navečer su se same vraćale kući i svaka je našla svoju kuću.

Sjećanja na Muru

Sjećanja na Muru

Najljepša sjećanja vežu me uz dio Mure koji se prostire od željezničkog mosta do Barbarčevog mlina. Tada je obala bila gola i bez drveća. Tamo smo provodili svaki dan. Sjećam se mlina na Muri i njezinih mrtvih rukavaca koje smo zvali Stara Mura. Rijeka se naime selila. Da se u određenom trenutku nije zaštitio dio toka, Mura bi danas vjerojatno tekla po naseljenim ulicama.

Ledene gore na Muri

Ledene gore na Muri

Danas mi nedostaje druženje na rijeci, što je postalo nemoguće jer je obala obrasla. U djetinjstvu smo vodu iz Mure čak i pili. Klimatske promjene učinile su svoje i rijeka je danas tijekom cijele godine hladna. Unatoč tome, nekad smo već za prvi svibnja išli u vodu. Zimi se Mura smrzavala. Vojska je morala cijelu zimu raznositi led kod mosta. Kad se led pomaknuo i zaustavio, nastala je visoka ledena gora koju su morali minirati da se tok oslobodi.

Pučki iscjelitelj

Pučki iscjelitelj

Moj djed bio je vrlo priznat u selu. Zvali su ga kravlji porodničar jer je pomagao telićima na svijet. Ako se okotila bolesna životinja, djed je odmah znao koju travu mora pojesti i gdje je treba pokositi. I nas su liječili prirodno. Ako te ubola pčela, rekli su nam da na ubod stavimo luk. Kod uboda ose koristili smo blato iz zemlje ili čak slinu.

Tajne potoka Črnc

Tajne potoka Črniec

Ljeti je potok Črniec bio zanimljiv djeci zbog igre u vodi i kupanja. Voda je bila prilično hladna jer je Črniec pun raznih izvora. Mogu reći da je voda još i danas pitka. Zimi smo tamo uživali u sanjkanju i klizanju. Imali smo kod kuće izrađena pomagala za klizanje na ledu. Velike ledene ploče nastajale su po nizinskim livadama. Jednom sam starije ljude pitala o porijeklu imena potoka. Neki čovjek mi je objasnio da ime potječe od boje kamenja na dnu. Ako pažljivo pogledaš u vodu, vidiš da je kamenje crne boje.

Priprema zimnice

Priprema zimnice

Jednom godišnje imali smo kolinje. Znali smo iskoristiti svaki dio svinje. Kobasice smo najprije prodimili, a zatim ih spremili u zaseku da se konzerviraju. Otac je šunke uvijek vješao na tavan, gdje su se sušile. Jaja smo čuvali u škrinjama s pšenicom tako da smo ih zakopali u zrnje. Otac je napravio posebne police za jabuke, a ponekad ih je spremio baš u slamu. Repu i krumpir zakopali smo u trapove. Pokrili smo ih slamom i zemljom da urod ne smrzne. Od mlijeka smo radili svježi sir i sušili male sireve, koje smo mi djeca jako voljeli jesti. Sve je bilo domaće.

Robinsoni na Dravi

Robinsoni na Dravi

Biciklima smo se vozili do Drave. Krajolik uz rijeku zove se Drugi most. Tu je Drava bila široka gotovo petsto metara i imala je pristupačne obale. Na pijesku i u plitkoj vodi sunčali smo se, igrali picigin i nogomet. To je bio raj na zemlji. Tijekom praznika bili smo na Dravi svaki dan. Kad smo bili stariji, ljeti smo tamo ostajali više dana. Sagrađili smo si kolibu od okolnog drveća, uglavnom od johe i topole. Sastavili smo čvrst objekt, ispred kojeg je cijeli dan gorjela vatra da otjeramo komarce. Lovili smo ribe i od toga živjeli po četiri ili pet dana. Osjećali smo se kao pravi Robinsoni.

Blagoslov polja

Blagoslov polja

Svaki obavljani posao morao je biti blagoslovljen. Na Markovo se održavao blagoslov polja. Blagoslivljalo se na sve četiri strane svijeta. Poljski radovi završavali su na dan svetog Mihaela. To je bio znak da će uskoro nastupiti hladnoća. Počela je berba kukuruza. Razdoblje od svetog Mihaela do Svih svetih bilo je namijenjeno tome da se svi usjevi sigurno sprema pod krov.

Snježna Gospa i izgubljeno blago

Snježna Gospa i izgubljeno blago

Poznato je da je za vrijeme Turaka, kada su napadali s namjerom da osvoje tvrđavu i nastave pohod prema Beču, Eugen Savojski opkolio tursku vojsku baš ispod petrovaradinskih Tekija. Tu su oni zaglavili u dubokom blatu i mulju. Postoje legende da su u tom povlačenju ostavili zlato i oružje, a i dan danas ljudi u tom mulju pronalaze svakojake predmete. Zanimljivo je da se bitka odigrala 4. i 5. kolovoza, kada je turska vojska poražena. Danas se taj datum proslavlja kao Snježna Gospa. Predaja kaže da je tada pao snijeg. Vjerojatno nije pao pravi snijeg, već je bila neka neuobičajeno jaka kiša ili tuča, a zemljište je ionako već bilo močvarno.

Rukovetanje u Petrovaradinu

Rukovetanje u Petrovaradinu

U vrijeme kada se kosilo žito i ječam nije bilo špage za povezivanje snopova. Tada smo išli kolima kositi šaš, odnosno rogoz, koji bismo kod kuće pleli. Žene i muškarci pleli su užad, a mi smo to zvali „bacanje užadi“. Uglavnom je kosac kosio, a žena je išla za njim i skupljala otkos u rukoveti. Kao dijete sjećam se da me tata budio već u četiri ujutro, čim svane zora, da po hladovini kosimo žito. Ja sam tada bacao to uže ispleteno od šaša. Žene su skupljale žito i vezivale snopove koji su se potom slagali u križ. Najteži i najveći snop koji se stavljao odozgo zvao se „popa“, kao nešto što je jako krupno. U selu smo imali par župnika, i onda, to baš i nije bilo lijepo reći, ali govorilo se „ovaj će biti za popu“, kao najveći.

Ritam prirode

Ritam prirode

Iz ove perspektive, kada mogu promatrati pet generacija svoje obitelji, od priča moje bake do mog pogleda na život i mog unuka, vidim da naš odnos prema obali Dunava ne ide u dobrom smjeru. Postoji veliko nepoznavanje prirode i želja da se nešto prisvoji, posjeduje i ukroti. Ljudi pokušavaju staviti prirodu pod pravila koja često nemaju smisla. Druga strana ne može se usprotiviti riječima, ali ima svoj ritam. Mislim da nastaje veliki problem kada ti ritmovi dođu u nesuglasje. Ljudi toga nisu svjesni jer se ne vezuju za prirodu. Vezivanje za prirodu ublažava promjene životnih uvjeta i pomaže nam razumjeti važne stvari u životu.

Snježni labirinti i velika poplava

Snježni labirinti i velika poplava

Pamtim da smo se kao djeca te 1965. godine, pred veliku poplavu, igrali po ulici. Roditelji su napravili prolaze u dubokom snijegu, ali mi nismo mogli vidjeti jedni druge preko tih nanosa pa smo se dozivali. To nam je bilo veoma zabavno. Te godine je nakon snijega došla poplava. Poslije tog simpatičnog sjećanja na igru došlo je sasvim drugo iskustvo, jer je naša kuća bila poplavljena. Te noći se već znalo da će biti kritično zbog velike količine snijega. Mi smo kao djeca iza ugla prisluškivali roditeljske priče i promatrali pripreme. Iako je bilo ljeto kada je voda nadošla, noć je bila puna aktivnosti. Sjećam se da su se skupljale vreće pijeska i da je bila mobilizirana vojska s čitavom mehanizacijom.

Tiha voda

Tiha voda

Dunav je živ. To je rijeka koja ima dušu, koja zna razmišljati i koja se nekad zna uzjoguniti. Njemu se čine mnoge nepravde, a posebno ga pogađa zagađenje. Nekada je Dunav tekao tamo gdje je danas Bogoslovija, kroz same Karlovce. S vremenom se obala počela runiti i matica je prešla na stranu prema nama. To je postalo opasno jer je rijeka prijetila da odnese dio grada, pošto su Karlovci u tom tržnom dijelu poput amfiteatra. Karlovački građani su tada kupili četiri stara broda, takozvane šajke, natovarili ih kamenjem i zemljom i potopili ih uz obalu. Tek kada su to uradili, matica je udarila u prepreku i otišla na drugu stranu.

Djedova pouka

Djedova pouka

Jedan događaj iz djetinjstva snažno je utjecao na formiranje mog odnosa prema prirodi. Jednom sam otišao mokriti u Tisu. Kada je djed to vidio, strogo mi je rekao da se to ne smije raditi jer mi tu vodu pijemo. I stvarno smo je pili. S jednom malom bačvom, koja se zvala lajtar, otišlo bi se malo dalje u vodu, napunilo bi se i to se pilo. Zamislite moju sramotu što sam otišao mokriti u rijeku. Ta lekcija je ostala kao baza iz koje se kasnije granao moj odnos prema ekologiji i okolišu. Odatle možda potječe i moja velika ljubav prema cvijeću i nerazumijevanje za one koji ga mogu zgaziti.

Čuvari vrba

Čuvari vrba

Imamo Krčedinsku adu površine gotovo devet kvadratnih kilometara. U njoj se nalaze stogodišnje vrbe. Krčedinci su brižljivo čuvali to drveće. Čak i kada su koristili vrbu za ogrjev, nikada je nisu sjekli do panja. Sjekli su samo grane, pa su se stabla zbog toga uvijek obnavljala. Tako i dan danas u ritu postoje vrbe stare stotinama godina. Ulazak u Krčedinsku adu predstavlja pravo bogatstvo i budi poseban doživljaj i osjećaj.

Đurđevdanski uranci

Đurđevdanski uranci

Na samoj obali Dunava nalazi se izvor Kozarica, gdje su se nekada pravili Đurđevdanski uranci. Mi smo odlazili na izvor i tu je mjesni svećenik vršio službu. Slava u Čortanovcima je Đurđevdan, 6. svibnja. Dan ranije, 5. svibnja poslije podne, mještani su se okupljali pored Dunava na tom izvoru. Ložila se vatra i sjedilo se pored nje cijelu noć. Čekalo se da svane kako bi se djevojke umile izvorskom vodom radi zdravlja. I đaci su tamo išli i usput brali selen. Ujutro 6. svibnja odlazilo se u selo i otvarale su se kapije da se dočekaju gosti. U Srijemu je običaj da se na seosku slavu ne zove, već se jednostavno dolazi. Nakon rata su mještani bili mudri pa su izmislili prvomajski uranak kako bi sačuvali taj običaj okupljanja pored rijeke. Sada je izvor uređen. Po zapisima se kaže da je tu boravio Sveti Sava kada je išao miriti svog brata Stefana Prvovjenčanog s ugarskim kraljem Andrijom Drugim. Povodom tog pomirenja sagrađen je manastir Kovilj.

Ljubavni ples Tiskog cvijeta

Ljubavni ples Tiskog cvijeta

Postoji jedan fascinantan podatak vezan uz rijeku Tisu, a odnosi se na njezino cvjetanje. To se događa svake godine sredinom lipnja. Taj fenomen je neobjašnjiv i neshvatljiv. Bez obzira na atmosferske uvjete, iz korita rijeke izlazi čahura iz koje se razvija kukac zvani Tiski cvijet. Bude ga u tolikom broju da je to nemoguće zamisliti. Čak je i National Geographic snimao emisiju o tom događaju. Fenomen traje tri ili četiri dana. Znanstvenici to stanje nazivaju metamorfoza, što je prijelaz iz jednog oblika života u drugi. Kada izađe iz čahure, kukac nema usta ni želudac jer nema probavni trakt. Zbog toga se ne može hraniti i živi svega tri dana. Njegov jedini zadatak u toj fazi postojanja je da odigra svoj ljubavni ples, nakon čega umire. Već nakon nekoliko dana mogu se vidjeti čitavi potoci uginulih kukaca kako plove Tisom ka Dunavu. U večernjim satima bude toliko leptira da se jedna obala ne vidi od druge. U to vrijeme, dok se riba hrani kukcima koji padaju na vodu, nema pecanja. Peca se ponovo tek kad riba ogladni.

Šarene krpare u Begeču

Šarene krpare u Begeču

Moja baka je rođena 1905. godine. Pričala mi je kako su prije sto godina prali krpare na rukavcu Dunava koji su zvali „kod Đukinog vinograda”. Žene su se tamo okupljale ljeti da peru krupno rublje. Krpare su bile ručno rađeni tepisi od materijala preostalog od stare odjeće. U našem kraju kuće su bile nabijače sa zemljanim podovima. Domaćica je te podove uređivala tako što ih je „kaljila”, odnosno premazivala mješavinom čađe i vode, i potom grubom četkom ravnala kako bi bili glatki. Preko njih su se stavljale krpare koje su se prljale hodanjem. Krpare su bile dugačke i šarene. Pred zimu i slave domaćice su željele čiste podove. Žene bi ih uvijale u role i slagale na drvena kolica s jednim kotačem. Na vrh bi stavile prakljaču, veliku drvenu žlicu kojom su udarale rublje. Nosile su i cijed napravljen od pepela. Pranje su uglavnom obavljale mlađe udane žene i djevojke na mjestu gdje je voda bila kristalno čista. Udarale su krpare prakljačom, a zatim bi jedna drugoj pomagale da rašire teške mokre tkanine po okolnom grmlju. Morale su ih osušiti tamo jer ih mokre nisu mogle nositi kući.

Dodole

Dodole

Kada bi u svibnju prestale kiše i nastupila suša, kroz selo su išle dodole. To su bile djevojke obučene u lišće bazge tako da im se samo glava vidjela. Pjevale su dodolske pjesme moleći Boga da pošalje rosnu kišu: „Moja dola moli Boga, oj dodo oj dodole, da nam padne rosna kiša, oj dodo”. Domaćin bi tada izlazio i darivao dodolu kruhom ili slaninom, a zatim bi je polijevao vodom. Taj ritual bio je molba za spas usjeva od suše.

Rijeka našeg djetinjstva

Rijeka našeg djetinjstva

Iz najranijeg djetinjstva pamtim šetnje uz obalu. Kupali smo se svake godine tijekom cijelog ljeta. Dunav je tada bio neusporedivo čistiji nego danas. Voljela sam ići s tatom na pecanje jer smo živjeli uz samu rijeku. Ribe je bilo u izobilju. Poslijepodne bismo se dogovorili da za večeru jedemo ribu i jednostavno bismo otišli da je upecamo, čak smo mogli i birati vrstu. U odraslim godinama rijetko viđam ribe. Pošto je naša kuća bila blizu potoka koji se s Paragova ulijeva u Dunav, sjećam se da je bilo i rakova. Rakova inače ima samo u sasvim čistoj vodi. Kupali smo se između dva nasipa koji su kasnije nestali u poplavi. Taj dio je bio zaštićen od jake struje, a često smo išli i na kupanje ispod Kameničkog parka.